ग्रामीण वस्तीमा वैदेशिक रोजगारको प्रवृत्ति र प्रभाव

(पर्वत मोदि गाउँपालिका ०५ तत्कालिन बाजुङ, गा.वि.स.मा आधारित समाजशास्त्रीय अध्ययन)

त्रिभुवन विश्वविद्यालय मानविकी तथा सामाजिक शास्त्र अध्ययन संस्थान अन्तर्गत
समाजशास्त्र विषयको स्नातकोत्तर तह दोस्रो वर्षको आंशिक
आवश्यकता परिपूर्तिका लागि प्रस्तुत

शोधपत्र

शोधार्थी

मोहन प्रसाद सुवेदी

रोल नं. : ३१०/०५९

परिक्षा रोल नं. :१८/२०६९

त्रि.वि.दर्ता नं. ३२७८७/९०

त्रिभुवन विश्वविद्यालय

समाजशास्त्र तथा ग्रामिण विकास विभाग

पृथ्वीनारायण क्याम्पस, पोखरा

चैत्र, २०७४

सिफारिस पत्र

त्रिभुवन विश्वविद्यालयको स्नातोकोत्तर तह समाजशास्त्र/मानवशास्त्र विषय अन्तरगतको एम.ए तहको उपाधिका लागि पूर्वावश्यक आंसिक आवश्यकता परिपूर्तिका लागि श्री मोहन प्रसाद सुवेदीले मेरो निर्देशनमा स्थलगत सवेक्षण गरि तयार पार्नु भएको **"ग्रामीण वस्तीमा वैदेशिक रोजगारको प्रवृत्ति र प्रभाव सम्बन्धी समाजशास्त्रीय अध्ययन"** शीर्षकको सोधपत्र त्रिभुवन विश्वविधालय पृथ्वीनारायण क्याम्पस समाजशास्त्र/मानवशास्त्र विभागमा उचित मूल्यांकनका लागि सिफारिस गर्दछु ।

मिति : २०७४/१२/२१

शुक्रराज अधिकारी
शोध निर्देशक
समाजशास्त्र/ग्रामिण विकास विभाग
मानविकी तथा सामाजिक शास्त्र संकाय
पृथ्वीनारायण क्याम्पस, पोखरा

स्वीकृति–पत्र

त्रिभुवन विश्वविद्यालय स्नातकोत्तर समाजशास्त्र विषय अन्तर्गत एम.ए. तहको उपाधिको निमित्त पूर्वावश्यक आंशिक आवश्यकताको परिपूर्तिका लागि श्री मोहन प्रसाद सुवेदीले प्रस्तुत गर्नुभएको **"ग्रामीण वस्तीमा वैदेशिक रोजगारको प्रवृत्ति र प्रभाव सम्बन्धी समाजशास्त्रीय अध्ययन"** शीर्षकको शोधपत्रको मूल्याङ्कन गरी स्वीकृत गरेका छौं ।

शोधपत्र मूल्याङ्कन समिति

प्रा.डा. विश्वकल्याण पराजुली

....

विभागीय प्रमुख

शुक्रराज अधिकारी

....

शोध निर्देशक

तेज प्रसाद सुवेदी

....

बाह्य परीक्षक

मिति : २०७४/१२/२१

कृतज्ञताज्ञापन

"ग्रामीण वस्तीमा वैदेशिक रोजगारको प्रवृत्ति र प्रभावको सम्बन्धी समाजशास्त्रीय अध्ययन समाजशास्त्रिय अध्ययन" शीर्षकको प्रस्तुत सोध पत्र आदरणिय गुरु श्री शुक्रराज अधिकारीज्यूको निर्देशन, निरीक्षण, सहयोग तथा सुझाववाट आकार ग्रहण गरको हो । अतः आफ्नो अमूल्य समय खर्चे र स्नेहका साथ मार्गदर्शन गरिदिनु हने सोध पत्रका निर्देशक आदारणिय गुरु श्री शुक्रराज अधिकारी प्रति हार्दिक कृतज्ञता प्रकट गर्दछु ।

प्रस्तुत सोध पत्रलाई यस रुपमा प्रस्तुत गर्न प्रस्तावित सोध पत्रमा स्वीकृति प्रदान गरी अध्ययन कार्यका लागि प्रेरित गर्ने समाजशास्त्र/ग्रामिण विकास विभाग, पृथ्वीनारायण क्याम्पस पोखराका विभागिय प्रमुख आदरणिय गुरु प्रा.डा. विश्वकल्याण पराजुली तथा समाजशास्त्र तथा ग्रामिण विकास विभागका आदरणिय समस्त गुरुहरु प्रति हार्दिक आभार प्रकट गर्दछु । अध्ययन कार्य गर्नका लागि प्रेरणा दिनुहुने पिता माता रत्नाखर सुवेदी र दमयन्ती सुवेदी प्रति आभारी छु । यस सोध पत्रका उत्तरदाताहरु, समूह छलफलका सहभागीहरु, सामाजिक कार्यकर्ताहरु, वाजुङ्ग गा.वि.स.का सचिव श्री मन वहादुर अधिकारी, महेन्द्र शिखरी मा.वि.का प्राचार्य श्री कृष्णराज सुवेदी र शिक्षक श्री कृष्ण प्रसाद शर्मा तथा यस कार्यमा सहयोग गर्नु हुने सवैमा हृदय देखि नै कृतज्ञता ज्ञापन गर्दछु । किनभने जसको सहयोग विना यो सोधकार्यले पूर्णता पाउन सक्ने थिएन । त्यस्तै गरी सोधपत्र तयार पार्नका लागि आवस्यक सहयोग पुराउने नेपाल सरकार श्रम विभाग, मेनपावर एजेन्सिहरु, केन्दिय पुस्ताकालय कीर्तिपूर, पश्चिमाञ्चल क्षेत्रीय पुस्तकालय, पृथ्वीनारयण क्याम्पस प्रति आभार प्रकट गर्दछु । त्यसै गरी अन्य आवश्यक सुचना तथा जानकारी गराउनु हुने र कम्प्यूटर सम्वन्धि कार्यमा महत्वपूर्ण सहयोग गर्नु हुने भाई लक्षु शर्मा तथा वहिनी सविता शर्मा प्रति हार्दिक आभार तथा कृतज्ञता ज्ञापन गर्दछु ।

अध्ययन कार्यमा सहयोग गर्ने श्रीमति तारा सुवेदी, दाजु कृष्णराज सुवेदी, भाउज्यू दुर्गा सुवेदी छोरा, छोरीहरु नमिता, मदन, भावना र भविष्य लगायत ज्वाई कृष्ण प्रसाद शर्मा, वहिनी विष्णु, भान्जा भान्जी शरण, सभ्यता सवै धन्यवादका पात्र हुनुहुन्छ । प्रस्तुत सोध पत्र तयार पार्न प्रत्यक्ष तथा अप्रत्यक्षरुपमा सहयोग गर्नु हुने सम्पूर्ण महानुभावहरु सम्मानका पात्र हुनुहुन्छ ।

अन्तमा यो सोध पत्र आवस्यक मूल्यांकनका लागि श्री त्रिभुवन विश्व विधालय, समाजशास्त्र/ग्रामिण विकास विभाग, पृथ्वीनारयण क्याम्पसमा प्रस्तुत गर्दछु ।

मोहन प्रसाद सुवेदी

शोधकर्ता

शोधसार

लामो इतिहास वोकेको नेपालको वैदेशिक रोजगार सन् १८१६ को सुगौली सन्धी पश्चात् ब्रिटिस भारतिय सरकारले नेपालीहरुलाई भारतिय सेनामा भर्ती लिन सुरु गरे पछि विधिवतरुपमा सुरु भएको पाइन्छ । जुन हाल सम्म पनि जारी छ । आम वेरोजगारी, कम उत्पादकत्व, शीपमा कमि आदि कारणहरुले गर्दा मानिसहरु वैदेशिक रोजगारीमा जान वाध्य छन् । विश्वव्यापीकरणको प्रकृयाले पनि यसलाई वढि प्रेरित गरिरहेको छ । केही समय पहिले सम्म प्राय भारतमा सिमित रहेको नेपालको वैदेशिक रोजगारको गन्तव्य स्थान आज विश्वका अधिकांश मुलुकमा रहेको छ । जसमा मुख्य गरी मलेशिया तथा खाडी मुलुकहरु प्रमुख गन्तव्य स्थलहरु हुन् । वैदेशिक रोजगार जसले देशको कुल ग्राहस्थ उत्पादनको करिव १२ प्रतिशत स्थान ओगट्दछ जुन अझ ग्रामिण भेगका जनताको मुख्य आयको रुपमा स्थापित छ । यसवाट प्राप्त विप्रषण जीविकोपार्जनका निम्ति मुख्य आधार बनेको छ ।

पर्वत जिल्लाको सदरमुकामवाट ११ कि.मीं उत्तर पूर्वमा अवस्थित पर्वत मोदि गाउँपालिका ०५ तत्कालिन बाजुङ, गा.वि.स. मा गरिएको यस अध्ययनको सामान्य उद्देश्य अध्ययन क्षेत्रको वैदेशिक रोजगारको प्रवृत्ति र प्रभाव माथि प्रकाश पार्नु रहेको छ । जसले निम्न लिखित विशिष्ठ उद्देश्य प्राप्त गर्न मद्धत गरेको छ ।

विशिष्ठ उद्देश्य :

१) वैदेशिक रोजगारमा जानेको परिवारमा आएको आर्थिक तथा सामाजिक प्रभाव पहिल्याउनु ।

२) वैदेशिक रोजागरमा जानु पर्नाका कारणहरु निर्क्यौल गर्नु ।

३) युवा शक्ति बिदेशिनाले स्थानिय जनजीवनमा पारेको प्रभाव विश्लेषण गर्नु ।

पर्वत जिल्लाको मोदि गाउँपालिका ०५ तत्कालिन बाजुङ, गा.वि.स. अन्तरगत वडा नं ५,६ र ९ मा कार्य क्षेत्र अध्ययन गरिएको थियो । ति वडाहरुमा जम्मा २६१ घरधुरी मध्ये १२८ घरधुरीवाट वैदेशिक रोजगारमा विदेश गएको पाइयो । जसमा उद्देश्यमुलक नमुना छनौट विधि प्रयोग गरी दलित १६, जनजाती ७ र अन्य ६७ गरी जम्मा ९० घरधुरीमा अध्ययन कार्य गरिएको थियो । सोधका उत्तरदाताहरुमा सोध कार्य गर्दाका बखत घर आएका प्रवासी र परिवारको मुख्य व्यक्ति जसले आर्थिक कारोवार गर्दछ, उनीहरु रहेका थिए । प्रथामिक र द्वितीय श्रोतहरुबाट तथ्याङ्कका संकलन गरिएको प्रस्तुत अध्ययनमा तथ्याङ्कहरु परिमाणात्मक र गुणात्मक प्रकृतिका छन् ।

यस अध्यायनमा सैद्धान्तिक व्याख्याकारुपमा सामाजिक संजाल सिद्धान्त र विश्व व्यवस्था सिद्धान्तलाई लिइएको छ । अध्ययनको क्रममा अध्यायनको उद्देश्यसंग सम्बन्धित रहेर निम्न अध्ययन विधिहरुको प्रंयोग गरिएको छ :

१) प्रश्नावली २) मुख्य जानकारहरुको सूचना ३) समूह छलफल ४) व्यैयक्तिक अध्ययन

अध्ययमा बैदेशिक रोजगारमा जान विकर्षण गर्ने निम्न तत्व बढि जिम्मेवार देखिएको छ ।

१) बेरोजगारी २) खाद्यान्नको अभाव ३) भौतिक सुबिधाको कमी ४) घरपरिवारको खर्चमा बृद्धि ५) ऋण ग्रस्तता ६) बिद्रोह तथा असुरक्षा ७) पारिवारिक तथा सामाजिक द्वन्द आदि ।

त्यसै गरी आकार्षण गर्ने तत्वहरु निम्न अनुसार भएको पाइयो :

१) सजिलै काम पाउने २) गन्तव्य स्थलमा साथी तथा नातेदार हुनु ३) राम्रो आम्दानी तथा तलबमान आदि

बैदेशिक रोजगारमा जाने प्रकृयामा प्रवासीहरु विभिन्न बहानामा ठगिएको पाइयो । - पेशा, पासपोर्ट, नक्कली प्रबेशाज्ञा, गन्तव्य स्थलमा शारिरिक तथा मानशिक यातना, आर्थिक शोषण आदि थिए । बैदेसिक रोजगारमा जानका लागि सुचनाका श्रोतहरु : स्थानिय दलाल (५५.५६), नातेदार साथी (४२.२२) , सञ्चार माध्ययम (२.२२) रहेका थिए ।

प्राप्त आम्दानीको उपयोग हेर्दा बिभिन्न ३ शिर्षक भएको पाइयो १) अति आवश्यकिय बस्तुको खरिद २) ऋण तिर्न र वचत गर्न ३) घर जग्गा,जमिन खरिद गर्न तथा बालवच्चाको शिक्षा दिक्षाको लागि उपयोग गरेको पाइयो । बैदेशिक रोजगार जाने मध्ये ७८.८९ ले बैदेशिक रोजगार पछि जीवनस्तरमा सुधार आएको कुरा बताएका थिए ।

प्रस्तुत अध्ययनमा बैदेशिक रोजगारले पारेको प्रभाव निम्नानुसार पाइयो :

सकरात्मक प्रभाव

- घर परिवारको सम्पतिमा परिवर्तन तथा वृद्धि
- घरको अवस्थामा सुधार
- जीवन शैलीमा परिवर्तन (आधुनिक प्रविधिको प्रयोग, लवाई खवाईमा परिवर्तन)
- सामाजिक प्रतिष्ठामा बृद्धि
- सीपको बिकाश (बैदेशिक रोजगार पछाडि)

नकरात्मक प्रभाव :

- कृषि उत्पादनमा कमी
- कृषि पेशा प्रति कम चासो

- बिदेशी संस्कृतिको नक्कल
- सहयोगका क्षेत्रहरु मर्दा पर्दा, पर्म आदिमा मानिसको अभाव

  वैदेशिक रोजगारले परिवारका सदस्यहरुले भोग्नु परेका सामाजिक तथा मनोवैज्ञानिक समस्याहरु
- मानसिक तनाव तथा दुःख (४४.४४ प्रतिशत)
- व्यवहार गर्दा निर्णय गर्न गाह्रो (२६.६६ प्रतिशत)
- असुरक्षा महशुस (१४.४४ प्रतिशत)
- आर्थिक कठिनाई (१४.४४ प्रतिशत) (आवस्यक परको बेलामा तत्काल उपलब्ध हुन नसक्ने)

त्यसै गरी बैदेशिक रोजगारमा जाने प्रवासीले सामाना गर्नु परेका समस्याहरु यस प्रकार भएको पाइयो :

- संझौता अनुसार काम नपाउनु
- बीमा सुविधाको अभाव
- शारिरिक तथा मानसिक यातना
- नियमित तलव नपाउनु
- दक्षता अनुसारको काम नपाउनु आदि

वैदेशिक रोजगार प्रतिको धारणामा उत्तरदाताहरुको विभिन्न दृष्टिकोण देखियो जसमा अधिकांस ७०.७ प्रतिशत उत्तरदाताको धारणा मध्यम खालको पाइयो । त्यस्तैगरी २६.७ उत्तरदातको बैदेशिक रोजगार प्रतिको दृष्टिकोण सकरात्मक रहेको पाइयो भने २.६ प्रतिशत उत्तरदाताले नकरात्मक दृष्टिकोण राखेका थिए । यद्यपी विभिन्न किसिमको दृष्टिकोण देखिएतापनि ग्रामिण जीविकोपार्जन गर्नाका लागि बैदेशिक रोजगारको महत्वपूर्ण भुमिका रहेकोमा सवैको सहमति थियो । तिनीहरुले बैदेशिक रोजगारको प्रकृयालाई सुरक्षित, सजिलो र निश्पक्ष बनाउने कुरामा जोड दिएका थिए ।

विषय सूची

शीर्षक	पेज नं
शोध निर्देशकको सिफारिस	i
स्वीकृति पत्र	ii
कृतज्ञता	iii
विषयसूची	iv
तालिका सूची	viii
चित्रहरुको सूची	ix
संक्षिप्त शब्दावलीहरुको सूची	x
शोधसार	xi

अध्याय एक

	परिचय	**१-८**
१.१	भूमिका	१
१.२	समस्याको कथन	३
१.३	अध्ययनको उद्देश्य	४
१.४	अवधारणागत ढाँचा	५
१.५	अध्ययनको महत्व	६
१.६	अध्ययनको सीमा	७
१.७	पारिभाषिक शब्दहरु	७
१.८	अध्ययनको संगठन	८

अध्याय दुई

	पूर्व साहित्यको समीक्षा	**९-२२**
२.१	सैद्धान्तिक पृष्ठभुमी	९
२.२	श्रम बसाइसराइको सैद्धान्तिक व्याख्या	११
२.३	श्रम बसाइ सराइ र विश्व व्यवस्था सिद्धान्त	१२

शीर्षक		पेज नं
२.४	नेपालमा अन्तराष्ट्रिय श्रम बसाइसराइको अध्ययन	१३
२.५	नेपालमा उत्प्रवासको संख्यात्मक अध्ययन	१८
२.६	आप्रवास र उत्प्रवास	२०
	अध्याय तीन	
	अनुसन्धान विधि	२३-२७
३.१	अध्ययन क्षेत्र छनौटको आधार	२३
३.२	अनुसन्धान ढाँचा	२३
३.३	तथ्याङ्कहरुको प्रकृति र स्रोत	२३
३.४	नमूना छनौट विधी	२४
३.५	तथ्याङ्क संकलन विधी	२५
३.६	पूर्व परिक्षण	२५
३.६.१	अन्तरवार्ता अनुसूची	२५
३.६.२	समुह छलफल	२५
३.६.३	अवलोकन	२६
३.६.४	वैयक्तिक अध्ययन	२६
३.६.५	जानकारहरुसँगको अन्तरवार्ता	२६
३.७	तथ्याङ्क विश्लेषण विधि	२७
३.८	विश्वासनीयता र वैधता	२७
३.९	कार्यक्षेत्रका समस्याहरु	२७
	अध्याय चार	२८-४
	नमूना घर परिवार र प्रवासीको जनसाङ्ख्यिकीय सामाजिक आर्थिक पृष्ठभूमी	
४.१	अध्ययन क्षेत्रको परिचय	२८
४.२	जनसाङख्यकीय संरचना	२९
४.२.१	परिवारको आकार, उमेर र लिङ्ग बनावट	२९
४.२.२	लिङ्ग अनुसार वैवाहिक स्थिति	३१
४.२.३	गन्तव्य स्थान	३२
४.२.४	विदेशमा विताएको अवधि	३३
४.३	सामाजिक संरचना	३४

शीर्षक		पेज नं
४.३.१	जात र जातीयता	३४
४.३.२	शिक्षाको अवस्था	३५
४.३.३	भाषा र धर्म	३७
४.३.४	सामाजिक तह	३७
४.४	आर्थिक संरचना	३८
४.४.१	नमूना घर परिवारको पेशागत स्थिति	३८
४.४.२	नमूना घर परिवारमा भू-सम्पत्तिको ढाँचा	४०
४.४.३	नमूना घर परिवारका खाद्यन्न पर्याप्तताको अवस्था	४१
४.४.४	नमूना घर परिवारको वैदेशिक रोजगारमा जानु अगाडी ऋण ग्रस्तताको अवस्था	४२
४.४.५	बस्तुभाउको अवस्था	४३
	अध्याय पाँच	
	वैदेशिक रोजगारमा जाने कारण, लगानी र स्रोत	**४४-५७**
५.१	वैदेशिक रोजगारमा जानाका कारण	४४
५.२	वैदेशिक रोजगारमा जाने ठाउँको रोजाइका कारणहरु	५०
५.३	सञ्जालको पहुँच	५३
५.४	बैदेशिक रोजगारको आर्थिक र सामाजिक मूल्य	५४
५.४.१	बैदेशिक रोजगारको लगानी र स्रोत	५४
	अध्याय छ	
	श्रम बसाइसराइको प्रभाव	**५८-७९**
६.१	कृषिमा प्रभाव	५८
६.२	विप्रेषण र यसको प्रभाव	६०
६.२.१	वैदेशिक रोजगारको आम्दानी	६१
६.२.२	विप्रेषणको प्रयोग	६३
६.३	घर परिवारको सम्पत्तिमा परिवर्तन	६५
६.४	जीवनशैलीमा परिवर्तन	६८
६.५	प्रवासीको वैदेशीक रोजगार अगाडि र पछाडिको सीप	६९
६.६	श्रम वसाइ सराइसँग सम्वन्धित समस्याहरु	७०

शीर्षक		पेज नं
६.६.१	परिवारका समस्याहरु	७१
६.६.२	वैदेशिक रोजगारको प्रक्रियाको अवधिमा ठगाई	७३
६.६.३	श्रम प्रवासीले गन्तव्य स्थलमा सामना गर्नुपर्ने समस्याहरु	७५
६.७	वैदेशिक रोजगारप्रतिको दृष्टिकोण	७७
६.८	वैदेशिक रोजगारकर्ताको सामाजिक मूल्य	७९
	अध्याय सात	
	सारांश, निष्कर्ष र सुझाव	**८१–८५**
७.१	सारांश	८१
७.२	निष्कर्ष	८४
७.३	सुझाव	८५
	सन्दर्भ सूची	
	अनुसूचीहरु	

तालिका सूची

तालिका नं.	शीर्षक	पेज नं
२.१	नेपालको अनुपस्थित जनसंख्याको परिणाम	१८
२.२	नेपालमा उत्प्रवासीको प्रवृत्ति (१९९३/९४-२००१/०२)	१९
२.३	सन् २००२/०३ मा बैदेशिक रोजगारको लागि श्रम बसाइसराइ	२०
२.४	अन्तराष्ट्रिय बसाइसराइ	२१
३.१	छनौट गरिएका नमुना घरधुरीहरु	२४
४.१	उमेर र लिङ्ग अनुसारको जनसंख्याको बनावट	२९
४.२	उत्तर दाताको उमेर र लिङ्ग अनुसारको बनोट	३०
४.३	नमूना जनसंख्याको बैवाहिक स्थिति	३१
४.४	लिङ्ग अनुसार उत्तरदाताको वैवाहिक स्थिति	३२
४.५	गन्तव्य स्थानमा उत्तरदाताको प्रतिशत विवरण	३२
४.६	जात/जातीय अनुसार उत्तरदाताको शैक्षिक स्थिति	३६
४.७	नमूना घर परिवारमा सामाजिक तह	३७
४.८	नमूना घर परिवारका सदस्यहरुको बर्तमान पेशागत संरचना	३८
४.९	वैदेशिक रोजगारमा जानु अगाडि उत्तरदाताको कामको प्रकृति	३९
४.१०	नमूना घर परिवारको जात जाति अनुसारको भू-सम्पत्तिको ढाँचा विवरण	४०
४.११	नमूना घर परिवारको जात जातीयता अनुसारको खाद्यन्न पर्याप्तताको अवस्था	४१
४.१२	नमूना घर परिवारको वैदेशिक रोजगारमा जानु अगाडि ऋण ग्रस्तताको अवस्था	४२
४.१३	नमूना घर परिवारको वस्तुभाउको स्थिति	४३
५.१	वैदेशिक रोजगारको कारण (विकर्षण गर्ने तत्व)	४५
५.२	बैदेशिक रोजगारमा खाडी राष्ट्रहरु छनौट गर्नुको कारणहरु (आकर्षण गर्ने तत्वहरु)	५१
५.३	बैदेशिक रोजगारको लागि लगानी रकम	५५
५.४	जात जातीयता अनुसार वैदेशिक रोजगारका लागि लागानीको स्रोत	५६
६.१	रोजगार क्षेत्रमा उत्तरदाताको मासिक आम्दानी	६२
६.२	अध्यय क्षेत्रमा विप्रेषणको प्रयोगको क्षेत्र	६४
६.३	वैदेशिक रोजगारमा जानु भन्दा अगाडि र पछाडीको नमूना घर परिवारको घरेलु सुविधाहरुको स्थिति	६६
६.४	वैदेशिक रोजगारमा जानेको वैदेशिक रोजगारमा जानु अगाडि, पछाडि घरको स्थिति	६७
६.५	बैदेशिक रोजगार पछि उत्तरदाताको सीप दक्षता	७०
६.६	उत्तरदाताका परिवारले सामना गर्नुपर्ने सामाजिक र मनोवैज्ञानिक समस्याहरु	७१
६.७	शिक्षा अनुसार उत्तरदातालाई ठगेको मुद्दा र प्रकार	७४
६.८	उत्तरदाताले गन्तव्य स्थलमा उपलब्ध गराइएको सुविधाको अवस्था	७६
६.९	उत्तरदाताले वैदेशिक रोजगारका लागि नयाँ व्यक्तिलाई दिएका सल्लाहहरु	७८

चित्र सूची

चित्र नं.	शीर्षक	पेज नं
२.१	बैदेशिक रोजगारको लागि श्रम बसाइसराइ (२००२/२००३) प्रतिशतमा	२०
४.१	उत्तरदाताको उमेरको प्रतिशत विवरण	३०
४.२	विदेशमा उत्तरदाताले बिताएको समय	३३
४.३	उत्तरदाताको जातजातीयता अनुसारको संख्या र प्रतिशत विवरण	३४
५.१	वैदेशिक रोजगारको लागि सूचनाको स्रोत	५३
६.१	वैदेशिक रोजगारबाट कृषिमा परेको प्रभाव	५९
६.२	वैदेशिक रोजगारमा जानु अगाडि उत्तरदाताको घरको स्थिती	६७
६.३	वैदेशिक रोजगारमा गए पछाडि उत्तरदाताको घरको स्थिती	६८
६.४	वैदेशिक रोजगारप्रतिको दृष्टिकोण	७७

संक्षिप्त शब्दावलीको सूची

गा.पा. = गाउँपालिका
गा.वि.स. = गाउँ विकास समिति
नि.मा.वि. = निम्न माध्यमिक विद्यालय
वि.क. = विश्वकर्मा
भू.पू. = भूतपूर्व
मे.वा. = मेघावाट
कि.वा. = किलोवाट
ने.वि.प्रा. = नेपाल विद्युत प्राधिकरण
सं.रा.सं. = संयुक्त राष्ट्र संघ
नं. = नम्बर
त्रि.वि.वि. = त्रिभुवन विश्व विद्यालय
CDMA = Code Division Multiple Access
HIV = Human Immune Virus
AIDS = Acquire Immune Deficiency Syndrome
S.L.C = School Leaving Certificate
I.A. = Intermediate in Arts
V.C.D = Visual Compact Disc.
V.C.R = Video Cassette Recorder
B.T.S. = Base Transreceiver Station
G.S.M = Global System for Mobile Communication